

Az aktív szelídség alábecsült hatalma

Interjú Reinhard Voß-szal,
a Pax Christi Békemozgalom egykori főtítkárával

Őn a szelídség magatartását képviseli életével. Mit jelent ez Önnek?

Számomra fontos, hogy szelídségről beszéljünk, ne pedig csupán erőszakmentességről.¹ A szelídség ugyanis mindig magában foglal egy aktív mozzanatot, vagyis nem passzív magatartást jelöl. Aki megpróbál szelíden élni, annak meggyőződése, hogy létezik olyan belső erő, amelynek nincs szüksége arra, hogy mások meggyőzéséhez erőszakot alkalmazzon.

Hogyan alakult ki Önben ez a felfogás?

Én magam gyerekként sok erőszakot éltem át, szüleim és iskolatársaim révén. A szelídség magatartása akkor alakult ki bennem, amikor apaként szembe kellett nézmem a bennem rejlő erőszak képességével. Elhatároztam, hogy én sosem fogok erőszakot alkalmazni a gyerekeimmel szemben – éppen azért, mivel engem sokat vertek. Amikor aztán a második fiamat, aki a harmadik gyerekünk, egyszer elvertem, annyira sokkolt a saját viselkedésem, hogy bocsánatot kértem a kicsitől. Majd egyfajta szerződést kötöttünk egymással, hogy soha többé nem alkalmazunk erőszakot egymással szemben.

A kiváltó ok tehát az Ön személyiségében keresendő?

Korábban nagyon indulatos, hirtelen haragú ember voltam, és eltartott egy ideig, amíg ellenőrzésem alá tudtam vonni ezt az indulatosságot. Önnevelés volt ez. Mindenesetre azután a feleségemmel együtt megismerkedtünk a kvékerek „Az erőszak alternatívái” programjával. Ez nagymértékben segített nekünk abban, hogy felismerjük, hogyan jelennek meg egy kapcsolatban a negatív dinamika „erőszakformájú” mechanizmusai. Tetszett nekem az „aktív szelídség” kifejezés.

Miben áll a szelídség aktív és kihívó mozzanata, mi az erőssége?

Először is az a belátás, hogy az erőszak végső soron csak rombol. Aztán az a felfedezés, hogy létezik olyan út, amely bevonja a másikat – az ellenfelet, az ellenséget –, s nem hagyja meg az ellenségszerepben, hanem arra kényszerít engem, hogy aktívan és konstruktívan foglalkozzam vele. Magam tapasztaltam, hogyan sikerült Peter Jarmannek, egy angol kvékernek konstruktív párbeszédet folytatnia Kélet-Jeruzsálemben a Hámász egyik fiatal tagjával; erre én akkoriban sehogyan sem lettem volna képes. Jarman akkor elmagyarázta nekem az ő eljárásának alapját: minden emberben ott van egy jó mag, s azt kell megszólítani.

Őn sok éven át volt a katolikus Pax Christi Békemozgalom főtitékára, és fölépítette a „salómdiakonátust”, a szelídség alapján nyugvó, béketeremtésre irányuló továbbképzést, s szelíd magatartását ezzel kiterjesztette a politika terére. Hogyan történt ez?

Éppen néhány nappal ezelőtt emlékeztetett egyik barátom arra, hogy 1973-ban, miután jobboldali katonák meggyilkolták Salvador Allende chilei államelnököt, kijelentettem, erőszakosan kell fellépni a puccsisták ellen. Már nem tudok

visszaemlékezni erre. Akkoriban bizonyára még arról álmodoztam, hogy létezik igazságos erőszak. Aztán az 1980-as években végérvényes lökést kaptam a békemozgalomtól arra, hogy politikailag is értelmezem a szelídséget. Amikor azután az 1990-es évek elején ismét erősödtek a tiltakozások az első iraki háború ellen, ténylegesen meg voltam győződve arról, hogy a békemozgalom képes megakadályozni ezt a háborút. Annál inkább lesújtott, amikor az akkori amerikai elnök, az idősebb Bush megkezdte a háborút, miközben mi, németek még a keleti országrész erőszakmentes forradalmának eufóriájában éltünk. Ez váltotta ki, hogy elköteleződjem a Civil Békeshozzájárulásban és a Salómdiakonátusban.

Az Ön szemében mi számít minden erőszak gyengeségének?

Jól emlékszem még arra, mit mondott Reinhardt NATO-főparancsnok a jugoszláviai háborúban: „Mi, katonák nem tudunk valódi békét kikényszeríteni; a katonaság csupán arra képes, hogy rajta tartsa a fedőt a konfliktusokon.” Ez megmutatja ennek az útnak az egész szerkezeti gyengeségét. Ha egyáltalán ki akarunk hozni valami pozitívét ebből, akkor azt mondhatjuk: A katonai erőszak mindössze rövid haladékat nyújt ahhoz, hogy megkeressük a politikai megoldás lehetőségét.

Hogyan festene ezzel szemben a szelíd alternatíva?

Maguk a katonák akkoriban egy vegyes elképzelésért szálltak síkra; ezt érvényesítik most Afganisztánban is, vagyis a katonák és a békeerők egyidejű bevetését, humanitárius segéllyel összekötve. A Pax Christiben mi mindig megtagadtuk ezt a koncepciót, mivel a katonák által védett humanitárius segítők katonai célpontok. Ehelyett azért álltunk ki, hogy a katonai-politikai koncepcióktól független civiltársadalmi párbeszédet indítsunk el a válságövezetekben, s azt önállóan szervezzük is meg. Ehhez járultunk hozzá konkrétan békeszakértők és salómdiakonások bevetésével. Az évek során ily módon konstruktív párbeszéd kezdődött a katonák és a szelídek között, és megnőtt az egymás iránti kölcsönös tisztelet és megbecsülés.

Az iraki háborúval kapcsolatos egyik állásfoglalásában Ön egyszer így fogalmazott: „Jézus szelídségre ösztönző tanítása és viselkedése éppúgy rányomta bélyegét a világra, mint az önkényuralom alaphangja.” Mennyiben? Nem az-e a helyzet, hogy a katonai visszavágás teljesen magától értetődőként rögzült szinte minden ember fejében, a keresztényekében is?

Például Assisi Szent Ferenc annak idején, a kereszties háborúk korában személyesen ment el az ellenséges szultánhoz, hogy megpróbáljon párbeszédet folytatni vele. A kvékerek és a mennoniták, tehát az úgynevezett békeegyházak pacifista módon fejlesztették tovább a reformáció ösztönzését. Ismételten jöttek ösztönzések különböző csoportok és egyének részéről, hogy szelíden éljük meg a kereszténységet. Még mindig bennem él az a vízió, hogy minden egyházi közösségben léteznie kellene egy olyan

¹ A németben a nehezen visszaadható *Gewaltfreiheit* = „szabadság az erőszaktól” („szelídség”) áll szemben a *Gewaltlosigkeit* = „erőszakmentesség”-gel. – A ford.

körnek, amelynek témája az életmagatartásként felfogott szelídség. Hangsúlyoznunk kell a keresztény spiritualitásnak ezt az őseredeti kincsét, és nem szabad hagynunk, hogy az állam és a társadalom bebeszélje nekünk, hogy az erőalkalmazásnak nincs alternatívája.

De hiszen a visszautés, ez az erőszakos, katonai reagálás eleinte az erősség, a hatalom, az erő és a hatóképesség érzésével tölti el az embert.

Nekem az a belátás segít, hogy a hatalomnélküliség nem azonos a tehetetlenséggel. Ha hatalom nélkül belebocsátok egy konfliktusba, akkor először is szabad vagyok attól a kénysertől, hogy gyors megoldást kelljen találnom, másfelől pedig kevésbé vagyok kitéve a konfliktus dinamikájának. A konfliktus közvetlen, erőszakos kihordásától való távolságtartás megakadályozza, hogy bensőleg megfertőzőn és megbénítson az erőszak dinamikája, az erőszak és az ellenerőszak halálos spirálja, vagyis olyan folyamatok, amelyekről a katonák is beszámolnak. E tá-

volságtartás révén megvan az a lehetőségem, hogy alternatívákon gondolkodjam, s azokat támogassam.

A salómdiakonátus mely tapasztalatai fontosak személy szerint Önnek?

A kiképzéssel foglalkozva megtapasztaltam, hogy a másik, az ellenfél megbecsülésének módszertani támaszokra van szüksége, például az aktív odafigyelésre, amelynek során megtanulom, hogy egészen belehelyezkedjem a másik helyzetébe, valóban odafigyeljek rá, és ne az ellenérveimet gyűjtsem, miközben ő beszél. És egy fontos belátás: A folyamatok fontosabbak, mint az eredmények. Aki azzal a céllal vág bele a megértés folyamatába, hogy érvényre juttassa saját elképzeléseit, az képtelen lesz a párbeszédre. Ez a gyengeség jele. A valódi erősség jele ellenben megtanulni, hogy az ellenféllel együtt találjunk új álláspontot. Ez a művészet sajnos csak nagyon kevés politikusnak van birtokában.

Hartmut Meesmann

Forrás: Publik-Forum Extra, Stärke und Schwäche

A hit erőszakot szül?

A dogmatikaként félreértett hit – azaz valamely csoport gondolati építményének átvétele – a csoportideológia jellegét ölti. A hit ekkor falakat épít, és megakadályozza a szabad és ösztönző együttélést. Erre rámutatni annyit jelent, mint követni egy kezdeti reformációs ösztönzést: A sok – katolikus – hittartalomnak ez esetben elébe kell állítani az egyes ember hívő magatartását, és senki idegennek nem lehet joga ahhoz, hogy beavatkozzék, előírjon neki bizonyos dolgokat, ráerőltessen különféle világképeket.

Döntő dolog lenne, ha követnénk ezt az ösztönzést, mert ez védetté tehetne minket azokkal a világszerte meglévő kirekesztési törekvésekkel szemben, amelyek egymás ellen mozgósítják a „hívőket”. Inkvizíció, vallásháborúk, és korunkban is különböző személyek (például Salman Rushdie) vallási alapú üldözése – számtalan „ellenfelet” üldöztek és gyilkoltak már meg a történelem folyamán. A kirekesztés „a másik megsemmisítését” jelentette és jelenti. Másra nem is alkalmasak az említett szellemi konstrukciók.

Magatartás-lélektanilag – ha *Paul Watzlawick* kommunikáció-elméleti szakembert követjük – a következő ismertetőjegyeik vannak a csoportideológiáknak:

- Az egyén figyelmét elterelik saját személyéről, és az „isteni eredetre”, az alapító személyére, a „tisztá igazságra” irányítják tekintetét. Az egyén tehát megtanulja, hogy egy önmagán kívüli szilárd pont a fontos. Ennek értelmében ő maga nem olyan fontos, de adott esetben eleme lehet valamiféle „üdvözítő tervnek”.

- Az ilyen gondolati rendszerek olyan problémákat hoznak létre, amelyek nélkülük nem léteznének. Kiváló példája ennek az ún. teodíceai probléma alapkérdése: „Miért engedi meg Isten a szenvedést?”
- E rendszerek a saját ideológiájukat tekintik egyedül igaznak – ezért valószínűleg vagy világnézetileg motivált háborúk során megpróbálják betörni a másként gondolkodók fejét.
- Az effajta gondolati rendszerek természetesen nem képesek bizonyítani saját igazságukat és tévedhetetlenségüket. Az „igazságot” és a „tévedhetetlenséget” csak strukturális erőszakkal, bürokratikus hatóságok útján lehet érvényre juttatni.
- Azokat, akik nem akarnak követni egy effajta hitrendszert, „elhajlóként”, „másokként”, „eretnekeként” bélyegzik meg, és vagy üldözik, vagy legalábbis nyersen és indulatosan kirekesztik őket.
- Hogyan viszonyulnak az effajta ideológiák az egyén személyes életfelfogásához? Átfogó, „teljes szívből fakadó” egyetértést várnak el tőle, akkor is, ha ennek érdekében az egyénnek el kell fojtania saját szükségleteit, érzelmeit és felfogását.
- Ami ellentmond az adott hit ideológiájának (mint szociológiailag megragadható jelenségnek), azt vagy nem létezőként kezelik, vagy aktívan harcolnak ellene. Ahol ez civilizált emberek között nem működik, ott „dialógust” folytatnak, amely semmire sem kötelez, és teljesen hatástalan marad. Az ugyanis nem jöhet szóba, hogy az ideológia lényegileg változtasson önmagán.

Az effajta összefüggések bemutatása nem rosszindulatú rágalmozás szándékából fakad, hanem olyan egyszerű gondolati struktúrákról és kényszerekről van szó, amelyeket az ember könnyen átláthat. Hogy aztán ki-ki milyen személyes következtetéseket von le, azt utólag lehet mérlegelni. Mindenesetre a történelem nyomasztó mértékben szolgál a fenti ismertetőjegyek példáival, és ha jól odafigyelünk, hirtelen azt vesszük észre, hogy a különböző színezetű „hitközösségek” nagyon is hasonlóak: a dogmatikákra épülő egyházak, a korábbi marxista-kommunista pártok, a náci ideológia, de olyan filozófiai rendszerek is, amelyek „feltétlenül” „esküsznek” egy ósátyára. Ügyelnünk kellene arra, hogy ki mire „esküszik”, ki mit tekint megváltoztathatatlanak és vitathatatlanak. Ezen a ponton kezdődik a bloká.

Ilyen esetekben az illető saját világlátásának kiindulópontjához nyúl vissza, „tudja”, hogy mi az, nem engedi megkérdőjelezni azt, tehát olyan magatartást tanúsít, amely éppen nem jellemző a prófétákra és misztikusokra: az ő tapasztalataik szerint ugyanis a visszatérés Istenhez éppen a nemtudást tárhatja fel – pontosan ebben a nemtudásban pedig a személyes biztonság és szabadság sajátos formáját. A misztikus Eckhart mestert a máglya fenyegette a hit őrei részéről. Még éppen „idejében” halt meg ahhoz, hogy megmeneküljön tőlük. Igen, ezt ilyen perverz módon kell kifejezni.

Ha megpróbálunk megszabadulni az egyedül üdvözítő isteni üdvterv vélt ismeretétől, attól, amit *Friedrich Nietzsche* egykor „a mögöttes világ-

nak” nevezett, akkor válik fontossá a „hit” tulajdonképpeni értelme, vagyis az, hogy egy lezárható folyamatban érzékeljük önmagunkat és másokat, s a kommunikációt ne kedves mellékjelenségnek, hanem létfontosságúnak tekintjük. Ha ily módon kifejlesztjük figyelmünket, és megszokjuk, hogy tekintetbe vegyük saját tapasztalatainkat, akkor csökken a „vallás” fontossága, és nő a „vallásosság” – s az erőszak témája elillan.

Bárhon éljen is az ember, ugyanazokat az alapszükségleteket lehet feltételezni róla. Az élet élni akar – minden elképzelhető tekintetben. A test meg akarja kapni, amire szüksége van, a lélek alkotó módon ki akar bontakozni, boldogságra törekszik, s az ember szeretne a társadalom szerves alkotóeleme lenni, és megbecsülést kapni. Megtalálni

az egyensúlyt e szükségletek között – igényes életfeladat, amelynek megvalósítása során épp elégszer futunk zátonyra. Annál fontosabb lenne, hogy mindenkor közössége támogassa az egyént ebben az eleven keresésben és cselekvésben.

Ahhoz, hogy ilyen felfogásra jusunk el, nincs szükség eltérő istenképek összevetésére, különféle hivatalértelmezések tudományos vizsgálatára vagy tartós vitára a hagyomány helyes értelmezéséről. Arra sincs szükség, hogy eltérő szellemi világokat valamiféle „világetikába” sűrítünk bele, mert amit egy ilyen világetika elméletileg és gyakorlatilag nyújthatna, azt a nemzetközi jog ki-munkálása és az Emberi jogok nyilatkozata már régen elérte.

Ezt már több mint 200 évvel ezelőtt tudta *Immanuel Kant*: „Nem értem a

katekizmust, de hajdanán értettem.” Kant csak azáltal válhatott a demokratizálás és végeredményben a nemzetközi jog társalapítójává, hogy háttat fordított a dogmatikai-teológiai falaknak.

Ennek értelmében a vallási közösségek előtt ma az a kérdés áll, hogy „katekizmus-bölcsességeiket” félretéve képesek-e azt jelezni más embereknek, hogy elfogadják, és teljes értékű partnernek tekintik őket. Ha nem, akkor jobban teszik, ha lemondanak társadalmi prédikációs és figyelmeztető szerepükről. Ha igen, akkor késve bár, de eljutottak oda, ahová a társadalom többi része már régen megérkezett. Az emberek alapszükségeiteinek kielégítésével kapcsolatos feladat bőven lenne.

Harald Schweizer

Forrás: Publik-Forum, 2009/3

Gyilkos düh

Az „ideológiamentes erőszak” gyökereiről

Akár Lipcsében, akár Sziáliában vagy Angliában: a futballstadionok környékén és a stadionokban újból és újból kitör az erőszak. Különösen hírhedtek az angol futballrajongók. Az ő huligánkodásukat egészen 1885 és az első világháború közötti időkhöz lehet nyomon követni. A futballháború problémája hallatlanul megnövekedett – különösen a 60-as évek óta – azáltal, hogy a dolgozókat egyre inkább kettéosztották egy vagyonos többségre, illetve a munkanélküliek kemény magjára, amelynek nincs esélye arra, hogy munkát találjon.

A jelenség oka nem csupán a munkanélküliség. Az illetők nem azért randalíroznak, hogy felhívják a figyelmet kétségbeesett helyzetükre, hanem azért, hogy kifejezzék dühüket. A kétségbeesés az értelmetlenség érzésével függ össze. Ezek az emberek nem képesek jelentőséggel felruházni létüket, mivel a mi társadalmunkban az a szokás, hogy az ember a munkája által határozza meg magát. Ehhez társul, hogy a huligánok nem képesek bevallani kétségbeesésüket, mivel ez ellentmond a menő férfietikának, amely gyengeségként bélyegzi meg az effajta érzéseket. Így aztán a tekintély ellen lázadnak, anélkül hogy észrevennék, mennyire kötődnek ahhoz és annak normáihoz. Ily módon továbbra is ismeretlen és megközelíthetetlen marad a háttérben lévő személyes nyomorúság.

„A fiatalok valami furcsa vidámsággal, egyfajta akasztófahumorról beszélnek az életükről. Nem lehet benne keserűséget érezni. Úgy fest, hogy a kritika, a (politikai) szembenállás és a fennálló viszonyok radikális megváltatásának igénye eltűnt” – egyik riportjában így ábrázolja a Liverpool környéki munkanélküli fiatalok viselkedését Wilfried Kratz újságíró. A randalírozók egy futballcsapatért hevülnek, azonosulnak annak győzelmeivel, státusával és hatalmával. Azon a ponton engedik szabadjára saját (be nem vallott) kétségbeesésük miatti dühüket, ahol ez az azonosulás a semmibe foszlik. Egy angol rendőr

így fogalmazta meg ezt: „Már csak arra képesek, hogy kölcsönösen egymáshoz dörgölözzenek, és azzal hencegjenek, milyen nagyok és erősek. Hiszen csupa fiatal fickóról van szó, akik kétségbeesetten próbálnak férfivá válni.”

A cataniai randalírozók, akik megölték egy rendőrt, akár csak a lille-i vagy a lipcei stadionban randalírozók valamennyien csak az ellenőrszakra reagálnak, azokra a tilalmakra és szabályokra, amelyeknek tekintéllyel szereznek érvényt. Ebben rejlik a randalírozás lényege: Ezek a fiatalok teljesen megadták magukat a férfias erő ideológiájának, amely a sikert, az erőszakot és az erősebb fölényt dicsőíti. Áldozatainak az ideológiájának, amely jelentéktelenné teszi, és „lüzereknek”, csödlényeknek címkézi őket, mivel nem vívtak ki maguknak semmilyen helyet, semmilyen „identitást” a társadalmi hierarchiában, minthogy ez a társadalom eleve kizárja őket. Ugyanakkor mégis egyetlen valószínűként tették magukévá ezt a hatalmi- és erőszak-ideológiát, és azáltal járulnak hozzá fennmaradásához, hogy maguk is a hatalmat és az erőszakot teszik meg eszményükké. Lehet, hogy cselekedeteik lázadásnak tűnnek, lényük legmélyebb rétegében azonban konformisták. Ezért csak egyetlen lehetőségük van arra, hogyan bánjanak szerencsétlenségükkel: a céltalan lázadás.

Ahhoz, hogy megértsük ezeket a huligánokat, tágabb keretben kell szemügyre vennünk az alkalmazkodás fogalmát. A konformitás nemcsak a derék társadalmi viselkedésben nyilvánul meg, hanem mindig jelen van akkor is, amikor az empátia és másokkal együtt érző összetartozás tudata oly mértékben kihalt, hogy már csak a gyilkos düh marad. A társadalmi szabályok gúnyos megvetésével azt fedik el ezek a fiatalok, hogy valójában milyen mélyen ülnek a konformizmus csapdájában: erőszakosságukkal csak a hatalomnak mint egyetlen komolyan veendő valósnak hódolnak.

Egyáltalán nem túlzás, hogy a konformitás képes kiölni az együttérzést, és gyilkos dühöt kiváltani. Sokan azok közül is, akik a „legtisztességesebbeknek” számitanak közülünk, a legcsekélyebb részvét vagy beleérző képesség nélkül bánnak embertársaikkal. Különben hogyan lenne lehetséges, hogy pusztán a profit növelésének céljával emberek százait és ezreit küldik a munkanélküliségbe és a reménytelenségbe, mintha csupán a mérleg terhelő tételei lennének? Különben hogyan lehetne ezeket és tízezreket feláldozni olyan háborúban, amelyektől csak néhányan remélhetnek személyes előnyöket? Hogyan lehet ilyen közönyösen és felelőtlenül bánni emberéletekkel? Az a vizsgálóbizottság, amely az 1985-ös „Challenger” amerikai űrexpedíció balesetével foglalkozott – az űrhajó röviddel az indulás után felrobbant, a személyzet elpusztult –, megállapította, hogy „a siker utáni mohó vágy következtében az alárendeltnél is kisebb szerepet tulajdonítottak az emberek biztonságának”.

Mindezen esetek mögött egyazon mozgatóerők húzódnak meg. Csak ezt felismerve lehetünk képesek arra, hogy hatékonyan fellépjünk a gyilkos düh és a céltalan gyűlölet ellen. Ehhez rá kell világítanunk arra, ami rejtetten élteti társadalmunkat. Nem a futballhuligánok az egyedüliek, akik „ideológiamentes” erőszakot alkalmaznak. A gyűlölet és az annak következtében fellépő erőszak – amely nem ismeri fel, hogy alkalmazója belsejéből fakad – mindenütt jelen van. Az iskolai erőszak mindenütt növekszik, és az útjainkon egyre agresszívebbé váló harc is riasztó. Sok emberben ott lapul az erőszak készsége, amely aztán például a könyörtelen vezetési stílusban fejeződik ki. Egy amerikai tanulmány kimutatta, az erőszak alkalmazására erős késztetést érző személyek fokozottan hajlamosak az autóbalesetekre, mielőtt azt hiszik, hogy alkoholt fogyasztottak – holott ténylegesen csak placébót adtak ne-

kik. Az az érzés azonban, hogy mámoros állapotban vannak, engedélyt adott nekik arra, hogy kiélhessék agresszív ösztöneiket.

Muriel Hirsch angol tanárnő beszámolt az egyik osztályban töltött első napjáról. „Gyűlölöm az iskolát”, kiáltotta az egyik fiú... 'Mindenki így van velem... Gyűlölöm a tanárokat, és a tanárok gyűlölnék engem.' Nagyon mély gyűlölet szólt belőle.” A tanárnő aztán így folytatta: „Úgy tűnt, hogy a fiúk a legkevésbé sem érdeklődnek a politika iránt. Megkérdeztem őket: 'Ki tudja, mit jelent a kommunizmus?' Senki sem válaszolt, majd egyikük megszólalt: 'Nem beszélhetnék valami érdekesebbéről?' Úgy tűnt, kizárólag a szex érdekli őket. Mivel azonban könyveik és táskáik tele voltak firkálva IRA-feliratokkal, megkérdeztem őket: 'Ki tud nekem mondani valamit az IRA-ról? Miféle konfliktus van Észak-Írországban?' Valaki megjegyezte: 'Ja, igen, a katolikusok gyűlölik a protestánsokat. Nem foglalkozhatnánk valami érdekesebbel?' Mire én: 'Ha ez nem érdekelt titeket, miért támogatjátok akkor az IRA-t?' Erre ők: 'Mivel bombákat robbantanak, és embereket röptenek a levegőbe! Ez óriási!' – Nos, Belfastban valószínűleg ugyanígy éreznek a gyerekek. Ők is az erőszakot kedvelik, nem az emberi jogokat.”

Az öncélú erőszakról van szó – amelynek semmiféle ideológiai alátámasztása nincs, ellentétben azzal, amikor valaki politikai motivációból alkalmaz erőszakot. A destruktivitás válik leplezetlen életelvvé. Ez a destruktivitás azonban egyidejűleg segélykiáltás is. De mivel az alkalmazkodott világ csak a büntetést ismeri a nonkonformitásra adott válaszként, csak a lázadásra reagál, a segélykiáltásra nem, és ráadásul teljesen alkalmatlan módon, így reakciója csak a vad pusztításvágy további növekedéséhez vezet.

A megfelelő válasznak mindkét elemet tartalmaznia kell: a határozott „Nem, így nem mehet tovább!”-ot is, és bármilyen fájdalmas legyen, a kritikus szembenézést is azzal a társadalommal és annak értékrendjével, amelyik ilyen viselkedést vált ki. Ez azt is feltételezi, hogy szembe-sülünk saját sérüléseinkkel. A sérülékenységet azonban az emberek gyöngeségnek élik meg egy olyan világban, amely a nagyság, a ragyogás és a hősiesség rabja, s amelyben ezért tabu a fájdalom. Azt mondhatnánk, hogy kultúránk termeli ki azt a fajta gyávaságot, amely szinte lehetetlenné teszi, hogy szembenézzünk saját kétségbeesésünkkel, félelmeinkkel és fájdalomainkkal – pedig ez társadalmi feladat lenne, ha korlátok közé akarjuk szorítani a mindnyájunkat fenyegető erőszakot és gyűlöletet.

Arno Gruen

Forrás: Publik-Forum, 2007/10

Arno Gruen Zürichben élő pszichoanalitikus. Fenti tanulmánya „Harc a demokráciáért. A szélsőségség, az erőszak és a terror” c. könyvében alapul. Legújabb könyve 2006-ban jelent meg „Háborúk nélküli világot akarok” címmel.

